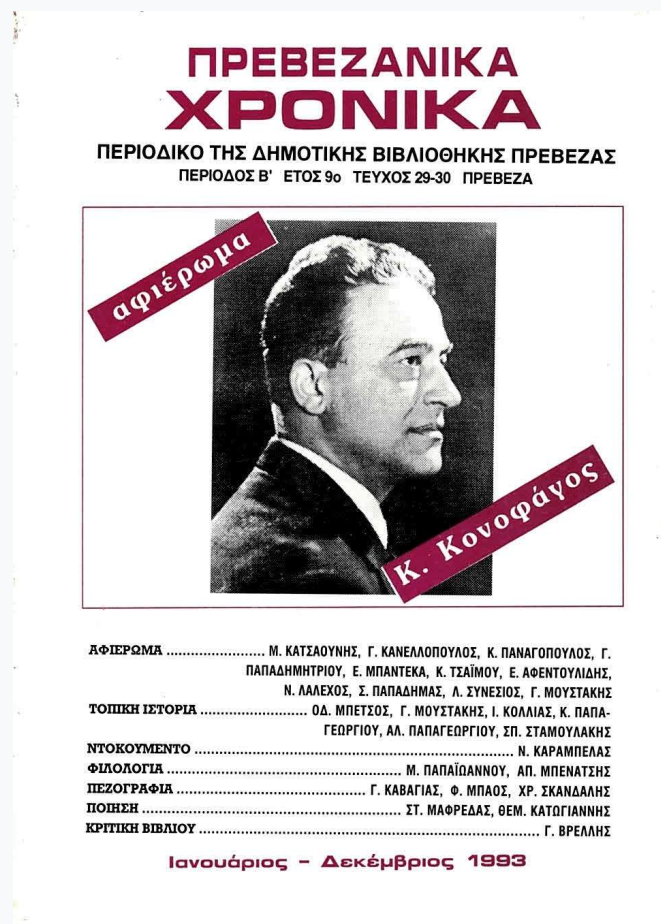

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 29-30 (1993)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 29-30 (1993)

Επανεγκατάσταση Πρεβεζάνων στην πατρίδα τους το 1718

Οδυσσέας Μπέτσος

Copyright © 1970, Οδυσσέας Μπέτσος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπέτσος Ο. (2022). Επανεγκατάσταση Πρεβεζάνων στην πατρίδα τους το 1718. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (29-30), 67-72. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/prevchr/article/view/29484>

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΜΠΕΤΣΟΣ

Συνταξιούχος Εκπαιδευτικός

Επανεγκατάσταση Πρεβεζάνων στην πατρίδα τους το 1718

Ψάχνοντας σε βιβλία παλιών νοταρίων (συμβολαιογράφων) της Πρέβεζας, της περιόδου 1814-1822, για να βρούμε μια απόφαση, που αφορά κάποιο σπουδαίο θέμα του Θεοφανείου Κληροδοτήματος της ίδιας πόλης, βρήκαμε τυχαία, στον 1ο Κώδικα του νοταρίου και δασκάλου της Πρέβεζας Κων. Αθανασιάδη-Μάνου, την παρακάτω απόφαση του Γενικού Προβλεπτή των Ιονίων Νήσων της Βενετίας για την επανεγκατάσταση Πρεβεζάνων στην Πρέβεζα, την ίδια

χρονιά που αυτή δόθηκε στη Βενετία, ύστερα από συμφωνία με τους Τούρκους. Την καταχωρούμε παρακάτω αυτολεξί, μαζί με μερικές ερμηνευτικές και επεξηγηματικές παρατηρήσεις μας:¹

«1812: Νοεμβρίου 17: Πρέβεζα.

Επαρρησιάζομαι εις τας πράξεις μου από τον ευλαβέστατο Παπα-κυρ Δήμον Χαβάνην, δια να αντιγραφή και επιστραφή. Ευθύς αντεγράφη και, κατά την αίτησίν του, επεστράφη.

Κόπια² εβγαλμένη από το λίκτρο

1. Διορθώσαμε μόνο κάποια ορθογραφικά λάθη και βάλουμε τα κόμματα που έλειπαν. Ο νοτάριος Κων. Αθανασιάδης ή Μάνος, αν και ήταν απόφοιτος της ονομαστής Παλαμαίας Σχολής Μεσολογγίου και ασκούσε ταυτόχρονα και το επάγγελμα του δασκάλου και είναι και καλλιγράφος, όμως διαβάζεται δύσκολα, γιατί χρησιμοποιεί συντομογραφίες και συνδυασμούς γραμμμάτων, που βρίσκομε σε γραφτά βυζαντινής εποχής. Για το λόγο αυτό, όπου υπάρχει ερωτηματικό (πίσω από λέξη), τούτο σημαίνει ότι δεν είμαστε βέβαιοι όπως διαβάσαμε τη λέξη.

2. Κόπια: αντίγραφο

δερβεσόρουμ από το οφφίκιον της Ιγκρεταρίου του εκλαμπροτάτου και εξοχοτάτου Κου Αντωνίου Λορεδάν Κν³ Προβλεπτού, Γενικός Ινηβιζατόρος (;) των Νησιών του Λεβάντε, κείμενο εις το Αρκίσιο (ίσως Αρκιβίζιο) των πράξεων Γανεραλίτζων (;) των Κορφών.⁴

Η μείς

Διάφοραις φαμελίας, οπού, εις άλλους καιρούς, εκατοικούσαν εις τούτον τον τόπον, εσύντρεξαν, όλαις σωματικώς, να θεμελιώσουν την κατοικίαν τους, και άλλαις υπετάχθησαν να απεράσουν από ταις εναντίαις ρίβαις (;) με ίδιον σκοπόν' σημειώνοντας, λοιπόν, την ποσότητα εβδομήντα επτά κάτωθεν γεγραμμένας, περικαλούν ότι, να είχε ταις διορισθή, της κάθε μίας, έναν αρκετόν τόπον, δια να οικοδομήσουν απάνω ταις μπαράκαις τους.⁵

Ότι ο Γιάννης, ποτέ Θάνου, Ανάστος Μανέτας και Κώστας Αυγερινός να είχαν κηρυχθούν (;) εις παρησίαν των γερόντων δια να γυρεύουν τα πράγματα της κοινότητος, οπού εις την Εκκλησίαν την Ρωμαϊκήν, αφιερωμένην εις όνομα δοξασμένον του Αγίου Νικολάου εις ταύταις ταις κοντέτζαις να ημπορούν να κατορθώσουν *α δ ε λ φ ό τ η τ α* και από ετούτην να εκλέγωνται δύο

Επίτροποι δια να αλλάζουν κάθε δύο χρόνους και οι εφημέριοι οι οποίοι κατεβαίνουν⁶ από τους αυτούς να ημπορούν να εφημερεύουν την αυτήν Εκκλησίαν ο καθένας ακολούθως την εβδομάδα του, *α ν τ α μ ώ ς* με τον παρόντα Παπα-Νικηφόρον Βασιλόπουλον, οπού εις το να λείψουν οι κάτοικοι ημπούριε να ευχαριστήση αυτός εις την επίσκεψιν των ψυχών, ανζητώντας εις το τέλος άδειαν να ημπορέσουν να καλλιεργήσουν τα υποστατικά της *α υ θ ε ν τ ι κ ή ς* εξουσίας, όπου έμειναν εις το σύνορον, έως την σήμεραν δια την δόσιν των φαμελιών, οπού εσύντρεξας, ως (;) εκείνο της Βόνιτζας.

Παρακινημένοι εις το εύτακτον ζήτημα, ερχόμενοι εις στοχασμόν να υπακούσωμεν το αυτό, δίδοντάς τους άδειαν να ημπορούν να φθιάσουν ταις καλύβαις, όπου επαρακάλεσαν εις ταις τοποθεσίαις, στερεωμένας με προσταγήν ετουτηνής της αξίας του Τζινιέρη Σεμιτέκολου, με υπόσχεσιν να μη παραπλάκωση περισσότερο ο καθένας χώρον, παρά ταις οργιαίς δώδεκα του μάκρου και άλλαις τόσαις του πλάτου⁷ και να δώσουν λόγον εις φανέρωσιν των γερόντων τους, τους τρεις οπού επαρακάλεσαν.

Ως ακόμα να στερεώσωμεν το

3. Κν: μάλλον "κοινώς"

4. Το Ενετικό όνομα της Κέφκυρας

5. Μπαράγκες ή παράγκες: Κατοικίες με πρόχειρα υλικά. Τη χρησιμοποιούν και σήμερα στην Προβέζα και σ' όλη την Ελλάδα.

6. Τη λέξη "κατεβαίνουν" (αν την απέδωσε σωστά ο μεταφραστής της απόφασης από τα Ιταλικά στα Ελληνικά) τότε στο κείμενο έχει τη σημασία του ρ. "διορρίζω".

7. Η οργιά και η τετραγωνική οργιά ήταν μέτρα μήκους και επιφάνειας αντίστοιχα των Ενετών. Δε γνωρίζομε την αντιστοιχία της οργιάς (και τετραγ. οργιάς) με τα χρησιμοποιούμενα σήμερα: μέτρο (Γαλλικό) και τετραγ. μέτρο. Ούτε γνωρίζομε ποιανού ανδρός την

ζήτημα της αδελφότητας και την εφημερίαν των ιερέων τους με τον παρόντα ευρισκόμενον ακολούθως εις την αυτήν Εκκλησίαν του Αγίου Νικολάου, δίδοντας περί πλέον άδειαν να καλλιεργήσουν εις το παρόντα χωράφια χέρσα, όπου ευρίσκονται κείμενα εις τα περίγυρα ετουτηνής της Πιάτζας,⁸ δια να έχουν από τους καρπούς εκείνο το μερδικόν, όπου θέλει αποφασισθεί από την αυθεντικήν εξουσίαν εις το εξής.

Φαμελίας άλλαις φοραίς εις την Πρέβεζαν, εις το παρόν κάτοικοι εις χωρίον *Α ν έ ζ α - Ε γ ι α ν ί τ ζ α ρ ο ι*, περιοχή της Άρτας, αι οποίαι αγροικούν νεωστί να απεράσουν εις την Πρέβεζαν:

Ιωάννης, ποτέ Θάνου
 Ανάστος Μανέτας
 Κώστας Αυγερινός
 Αθανάσης του Στελάκη
 Δράκος Παγκίζος
 Γιώργος Καρούτας
 Κώστας του Παπά
 Πάσχος Φούρναρης
 Πάνος Δάρας
 Παναγιώτης Σπανός (:)
 Νικολός Θιακός
 Χρήστος Λιόντος
 Αθανάσης Δάσκαλος⁹
 Μάνος Στελιανός
 Γιώργος Ανυφαντής

Θάνος Σούρας
 Παναγιώτης Κοντογιάννης
 Μάρης Αντώνης της Λιμπάδος
 Κων/νος Προύμος
 Αποστόλης της Βάγιας
 Σίμος Νίτης
 Πολυχρόνης Ροδίτης
 Αναστάσης Κατζιλιέρης
 Παπα-Γιάννης του Θεοδώρου
 Παπα-Αθανάσης Μπρέκος
 Πολύδωρος της Μηλοπούλας
 Αθανάσης Κάπο δε μαρ
 Δημήτρης Τζαρός
 Παναγιώτης Ζαφείρης
 Στάθης Λουριώτης
 Αναστάσης Φέγκος (:)
 Στάθης Σαββατάς
 Βασίλης Καϊμάκης
 Δράκος Κουτσογιώργης
 Κίτζος του Παπά
 Κωνσταντής του Ξάνθη
 Παπαγιάννης Μπουρασάνης
Φαμελίας της Πρέβεζας και από
 άλλα χωρία της Άρτας, ερχόμεναις
 από το Φανάρι Άρτας:
 Παπα-Χρήστος του Ζήσιμου
 Μόσχος Κορέτος
 Κίτζος Γκόπος
 Ζαφείρης Ανυφαντής
 Γιάννης Κακίτζης
 Δούλος Κονταξής
 Χρήστος Λουμπαρδιέρης
 Χρήστος Λαζαράκος

οργιά είχαν ως βάση, αφού το μήκος της οργιάς του κάθε άνδρα είναι ανάλογο με το ύψος του. Γνωρίζομε, πάντως, ότι τα μέτρα αυτά τα βρισκόμε σ' όλα τα συμβόλαια της Ενετικής περιόδου της Πρέβεζας (της τελευταίας), που έχουν θέμα μέτρων μήκους και επιφάνειας.

8. Πιάτζας: περιοχής ή πολιτείας.

9. Δε γνωρίζομε αν ο φέρων το επώνυμο "Δάσκαλος" ασκούσε εκεί που ζούσε και το ίδιο επάγγελμα. Αν ναι, τότε είναι η πληροφορία αξιόλογη, αφού είχαν εκεί που ζούσαν πρην και σχολείο να μαθαίνουν τα παιδιά τους γράμματα. Είναι δε πολύ πιθανό, στην παραπάνω περίπτωση, να άσκησε και στην Πρέβεζα το ίδιο επάγγελμα, αν όχι για τα παιδιά όλης της Πρέβεζας, τουλάχιστον για τα παιδιά της ενορίας του Αγ. Νικολάου.

Νικολός Παπάς
 Νικολός Βαλανιδιώτης
Φαμελίαις της Πρέβεζας, ερχόμεναις από την Άρταν:

Γαπα-Πάνος
 Χρήστος Τρικαλιώτης
 Σπύρος Μπούκας
 Λάμπρος Μαλαντρής
 Νικολός Βελανίτης
 Νικολός Πατζιάνης
 Νίκος Ντζίμος
 Θεωδωρής Δοντής
 Γιάννης Γουρλής
 Γιάννης Πατζιγιάννης
 Χρήστος Διβιτζηράς
 Δήμος Αναστάσης
 Στάθης Φούρναρης
 Θανάσης Γιακουμέλης
 Γιώργος Μανέτας
 Δημήτρης Τζαπαράς
 Παναγιώτης Δήμος
 Αθανάσης Δημηνητζέρης
 Μιχάλης Στράτης
 Μόσχος Τσουκαλάς
 Ζήσιμος Τριφιάτης
 Θεοδωρής Ζαφείρης
 Γιάννης Ξηρομερίτης
 Γιάννης Δήμος
 Γιώργος Ανυφαντής
 Χρήστος Δούλος
 Γιώργος Μαλαντρής

Εδόθη εις τας 6 Δεκεμβρίου 1718 Ε:Ν: από ταις ταύταις (;) εις Πρέβεζαν. (εβγαλμένη) Μαρτίου 21:1777 Ε:Ν: Κωνσταντίνος Δομένιγος Αλπεργίνης, Αρκεβίστας ταις Γκινεράλιτζαις πράξις.

Ημείς: Αλίσανδρος Μορεζίνης δια της Γαληνοτάτης αριστοκρατείας των Ενετών, Μπαϊλος των Κορφών. Πάντοτε μαρτυρούμεν να η: ο άνωθεν γεγραμμένος κυρ Κωνσταντίνος Δομένιγος Αλπεργίνης τέτοιος, ο ο-

ποίος εγίνει εις ταις υπογραφαίς του και χαρακτήρα του να ημπορή πάντοτε άσφαλτην πίστωσιν εις το εξής:

Εδόθη 11: Μαρτίου 1777 Ε:Π:

Αλίσανδρος Μορεζίνης, Μπαϊλος, Αλίσανδρος Μπότες, Καγκελάριος, Πριμάριος».

Από το περιεχόμενο της απόφασης αυτής συμπεραίνονται τα εξής:

Ότι γράφτηκε στην Κέρκυρα την 6 Δεκεμβρίου 1718 από τον τότε Γενικό Διοικητή (Γεν. Προβλεπτή) των Ενετών στα Ιόνια νησιά (νησιά του Λεβάντε) και στις νεοαποκτηθείσες πόλεις του "Ακρωτηρίου" (ιτ. Κοντινέντε), όπως καθιερώθηκε τότε να ονομάζονται η Πρέβεζα, η Βόνιτσα, η Πάργα και το Βουθρωτό, που με συμφωνία ανταλλάχτηκαν (μεταξύ των Ενετών και Τούρκων) με την Πελοπόννησο, το 1717.

Ότι το αντίγραφο αυτής εκδόθηκε την 21 Μαρτίου 1777, χωρίς να μας λέει το γιατί βρήκε και από ποιον. Είναι πιθανόν να είχε βγει από τον τώρα κάτοχό του, που το 1812 έδωσε το νοτάριο Κων. Αθανασιάδη ή Μάνο ν' αντιγραφεί, για να μη καταστραφεί ή χαθεί στα χέρια του, κάτι που τότε έκαναν συχνά οι κάτοχοι σπουδαίων εγγράφων γενικής, οικογενειακής και εμπορικής φύσεως, ή από πρόγονό του.

Ότι το Δεκέμβριο του 1718 οι ενορίτες της "Ρωμαϊκής" (δηλ. των Ορθοδόξων) εκκλησίας του Αγ. Νικολάου της Πρέβεζας ήταν τόσοι, που επαρκούσε ο ένας εφημέριος, που λεγόταν Νικηφόρος Βασιλόπουλος. Με την εγκατάσταση, όμως, των παραπάνω 77 οικογενειών κι αργότερα κι άλλων της ίδιας περίπτωσης και των τέτοιων των απογόνων τούτων,

θα χρειάζονταν κι άλλοι ιερείς στον ίδιο ναό.¹⁰ Γι' αυτό υπάρχει στην απόφαση και η πρόνοια τόσο για τις 77 νέες οικογένειες αυτές, που θα προστεθούν στην ενορία, όσο και για τις μελλοντικές, να υπηρετήσουν κι άλλοι ιερείς, κατά τον ακόλουθο τρόπο εκλεγόμενοι: με το διορισμό 3 προσώπων - αρχηγών ισάριθμων οικογενειών από τις νέες, για να φροντίσουν για τη σύσταση αδελφότητας με μέλη αρχηγούς οικογενειών της ενορίας αυτής. Τα μέλη αυτής θα εξέλεγαν και τους εφημέριους, που κάθε φορά απαιτούνταν, και θα ρύθμιζαν και την εβδομαδιαία εφημερία τους στο ναό, αλλά πάντοτε μαζί με τον προϋπάρχοντα σ' αυτόν εφημέριο Νικηφόρο Βασιλόπουλο.¹¹

Η τελευταία αυτή υποχρέωση (του να συνεφημερεύουν με τον προϋπάρχοντα εφημέριο) μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν μόνο εφημέριος, αλλά και ο ιδιοκτήτης ή ο συνιδιοκτήτης μ' άλλους ή ο εκπρόσωπος του ή των ιδιοκτητών του Αγ. Νικολάου. Ακόμη καθορίζει να δώσουν τις παραπάνω οικογένειες οι Πρεμεδούρος (αντιπρόσωπος του Γεν. Προβλεφτή στην Πρέβεζα) και Συμβούλιο των Γερόντων της Πρέβεζας α) Οικόπεδο, εκτάσεως 144 τετραγ. οργιών (12 μάκρος και 12 πλάτος), για να στήσουν τις κατοικίες τους, και β) Χέρσα χωράφια, κείμενα μέσα στο "σύνορο" (στα όρια) της Πρέβεζας, να καλλιεργήσουν και από

τα προϊόντα τους να παίρνουν όσα οι παραπάνω καθορίσουν, αφού τα χωράφια, που θα τους δώσουν, είναι ιδιοκτησία της "αυθεντικής εξουσίας". Δηλαδή του Ενετικού κράτους.

Από τα παραπάνω εξάγεται και το συμπέρασμα ότι το 1718, που οι Ενετοί, με συμφωνία, επανήρθαν στην Πρέβεζα (την κατείχαν πριν το 1701), η Πρέβεζα δεν ήταν έρημη κατοίκων. Είχε κάποιους κατοίκους η ενορία του Αγ. Νικολάου, που επαρκούσε για τις ανάγκες (των ψυχών τους, κατά την απόφαση) ένας εφημέριος. Επίσης ότι όλες οι παραπάνω οικογένειες, που πήραν την άδεια να επανεγκατασταθούν στην πατρίδα τους εντάχθηκαν στην ίδια ενορία είτε γιατί ήταν και πριν το 1701, που έφυγαν στην Άρτα και τα χωριά της, είχαν τον Άγ. Νικόλαο ενορία ή γιατί το 1718 ήταν η μοναδική εκκλησία των Ορθοδόξων, που λειτουργούσε στην Πρέβεζα.

Ο γράφων πιστεύει ότι το δεύτερο συνέβαινε τότε. Όταν οι Τούρκοι πήραν το 1701 την Πρέβεζα από τους Ενετούς, την πήραν με πόλεμο, που είχε αρχίσει το 1685, κατ' άλλους το 1689. Και οι κάτοικοι, οι πιο πολλοί, της Πρέβεζας έφυγαν για να γλυτώσουν από τις συνέπειές του. Κι άλλες, που είχαν διασωθεί μέσα στο Κάστρο (της Μπούντας ή Βάσης) έφυγαν, όταν οι Τούρκοι κατέκτησαν αυτό, για ν' αποφύγουν, τις βιαιοπραγίες τους και τη σκλαβιά τους.

10. Συνήθιζαν τότε να διορίζουν οι αδελφότητες των εκκλησιών της Πρέβεζας ένα εφημέριο για κάθε 40 οικογένειες.

11. Το συμπέρασμα αυτό βγαίνει από τη φράση: «... ανταμώς με τον παρόντα παπα-Νικηφόρον Βασιλόπουλον». Το ίδιο διαβάσαμε σε Κώδικα της Μητρόπολής μας για τους εφημέριους του Αγ. Βασιλείου και τον ιδιοκτήτη και εφημέριό της Βασ. Δεβάρη.

Λίγες, όμως έμειναν ή ήρθαν όσο ήταν στην Πρέβεζα Τούρκοι και λειτούργησαν τον Άγ. Νικόλαο, του οποίου και έγιναν όλοι ενοριότες του. Τον παραπάνω ισχυρισμό μας ενισχύει και ο συνταχθείς το 1687 χάρτης της πόλης και του Αμβρακικού κόλπου, από το δημόσιο κοσμογρά-

φο των Ενετών Φραγκίσκο Κορονέλλι, στον οποίο διακρίνονται μερικά σπίτια εκτός του κάστρου, αλλά και μερικών Τούρκων πλουσίων (βίλλες): Τώρα το αν τότε λειτουργούσε ο παλιός Άγ. Νικόλος ή ο νέος είναι άλλο θέμα, που δεν μας βοηθάει ο χάρτης.¹²

Χάρτης (με γραβούρα) του Φρ. Κορονέλλι, του 1687. Επειδή τοποθετεί το “Παλιόκαστρο” (δηλ. τη Νικόπολη), πολύ ανατολικότερα της θέσης του, σημαίνει ότι έκανε το χάρτη της Πρέβεζας, βλέποντάς την από απόσταση, όπου κυριαρχούσαν οι Ενετοί. Μάλλον από το Άκτιο, που είναι χαμηλότερα της Νικόπολης υψομετρικά, απ’ όπου δεν την έβλεπε.

12. Ο Φρ. Κορονέλλι είχε συστήσει στην Ενετία και σχολή Κοσμογράφων (Ακαδημία) και σώθηκαν 400 χάρτες του. Αυτός σχεδίαζε και τοπογραφικά διαγράμματα για τις αγοροπωλησίες κτημάτων γης μεταξύ των υπηκόων της Ενετίας, αλλά και για κτήματα που δώριζαν οι Ενετοί σε άτομα, που τους είχαν βοηθήσει σε πολέμους τους και σ’ άλλες ανάγκες τους. Πέθανε το 1718, χρονιά που ξαναπήραν οι Ενετοί την Πρέβεζα από τους Τούρκους. Οι Ενετοί έβαλαν άλλον στη θέση του. Έχομε δημοσιεύσει ένα τέτοιο τοπογραφικό του Αγίου Κωνσταντίνου της Πρέβεζας στα “Πρεβ. Χρονικά” (τεύχη 14 κ.εφ.). Βρίσκεται δε στη συλλογή μας και ένα άλλο παρόμοιο του κτήματος των Κονεμένων στο Σκαφιδάκι (σε φωτοτυπία), που κάποτε, ελπίζομε, να δημοσιεύσομε μαζί με τα σχετικά των Κονεμένων. Έχει γίνει μετά το 1727, που οι Ενετοί δώρισαν το κτήμα στον Λιώλη Κονεμένο, σ’ ανταμοιβή της βοήθειάς του στον πόλεμο κατά των Τούρκων (πριν το 1718).